

**'Door adolescenten ervaren expliciete of impliciete waardering van
alcoholgebruik en hun actuele eigen gebruik:**

**De effecten van vrienden, ouders, supermarkt, horeca, media en wetgeving in
Delft.'**

Marina Kleinjan & Eva van der Zon

**'Door adolescenten ervaren expliciete of impliciete waardering van
alcoholgebruik en hun actuele eigen gebruik:**

**De effecten van vrienden, ouders, supermarkt, horeca, media en wetgeving in
Delft.'**

Marina Kleinjan & Eva van der Zon

Pre-masterthesis Maatschappelijke Opvoedingsvraagstukken

Universiteit Utrecht

Datum: 26 juni 2016

Begeleider: Dr. C. Baerveldt

Marina Kleinjan: 5729521

Eva van der Zon: 5754984

Aantal woorden: 5822 woorden

Abstract

Doel: Deze studie onderzoekt of minderjarige adolescenten ondanks de Drank- en Horecawet (2014) alcohol drinken. Tevens wordt onderzocht of de sociale omgeving (vrienden, ouders, school, horeca, media en wetgeving) van adolescenten dezelfde expliciete en impliciete waarderingen uitstraalt over alcoholgebruik en welke waardering de meeste invloed heeft op het alcoholgebruik van de adolescent.

Methode: Via cross-sectioneel onderzoek middels een gesloten survey is data verzameld onder 82 adolescenten in de leeftijd van 14-17 jaar op een havo/ vwo school in een middelgrote gemeente in Nederland.

Resultaten: 68.3% van de adolescenten onder de 18 jaar drinkt alcohol waarvan 50% met vrienden en 43% tijdens het uitgaan. Er is een positieve significante samenhang gevonden tussen de waarderingen van vrienden, ouders en school en de attitude van adolescenten ten opzichte van alcoholgebruik. De waarderingen van vrienden, supermarkt en media hebben een positieve samenhang met alcoholgebruik.

Conclusie: Ondanks de wetgeving drinken minderjarige adolescenten alcohol. De waarderingen die de sociale omgeving over alcohol uitstraalt, verschillen van elkaar waarbij vrienden, ouders en school de meeste invloed hebben op de attitude van adolescenten ten opzichte van alcoholgebruik. Vrienden, media en supermarkt spelen een rol in de keuze om daadwerkelijk alcohol te drinken.

Abstract

Purpose: Underage adolescents are not allowed to drink alcohol according to the Dutch law. This research focuses on whether underage adolescents do drink alcohol and the (most important) explicit and implicit messages adolescents receive from their social environment about underage drinking.

Method: A cross-sectional research through a closed survey is conducted amongst 82 adolescents in the age 14-17 in pre-university secondary education in a medium sized Dutch city.

Results: 68.3% of the underage adolescents do use alcohol. 50% use alcohol with friends. 43% use alcohol while going out. A positive significant correlation is found between the messages from friends, parents and school and the adolescents attitude towards underage alcohol use. The messages from friends, supermarket and media correlate positive with alcohol use.

Conclusion: Despite the Dutch law underage adolescents do drink alcohol. The messages adolescents receive from their social environment differ from each other. Friends, parents and the school do influence adolescents attitudes towards alcohol use the most. Friends, media and supermarket are the most influential in the actual adolescents alcohol use.

Inleiding

In de Volkskrant van december 2014 verscheen een bericht over alcohol dat nogal wat stof deed opwaaien. Sarai Boelema, neuropsychologe, promoveerde op haar onderzoek waarin er volgens de Volkskrant bewijs gevonden is dat Nederlandse adolescenten die alcohol nuttigen geen verminderende impulscontrole, een slechter functionerend geheugen of een verminderd concentratievermogen laten zien dan adolescenten die alleen non-alcoholische dranken nuttigen (Vermeulen, 2014).

De Nederlandse wetgeving stelt in de Drank- en Horecawet (2014) dat vanaf 1 januari 2014 adolescenten onder de 18 jaar geen alcohol mogen gebruiken (Drank- en Horecawet, 2014). Met de NIX18-campagne probeert de overheid een breed maatschappelijk draagvlak te creëren om alcoholgebruik onder adolescenten tegen te gaan. Gemeentes zijn verplicht een preventie- en handhavingsplan alcohol op te stellen (Drank- en Horecawet, 2014).

Binnen Europa blijkt, gebaseerd op onderzoek in 2013-2014, dat Nederlandse adolescenten onder de 18 jaar alcohol nuttigen. Nederland staat op de elfde plaats als het gaat om adolescenten die wekelijks alcohol gebruiken (World Health Organization, 2016).

Ook uit cijfers van het Centraal Bureau voor de Statistiek in 2015 blijkt dat 48.3% van de adolescenten van 12 tot en met 17 jaar in Nederland ooit alcohol heeft gedronken. Van de drinkers valt 11.1% in de categorie zware drinkers (Centraal Bureau voor de Statistiek [CBS], 2015). Deze resultaten dateren van een jaar na de wetswijziging, waardoor een gedeelte van de adolescenten van toentertijd 17 jaar of ouder tijdelijk legaal alcohol mocht nuttigen.

Onderzoek laat zien dat alcoholgebruik onder 15 jarigen in Nederland in 2015 is afgenomen ten opzichte van 2011. Adolescenten drinken minder alcohol al komt binge drinking (het drinken van vijf of meer glazen alcohol bij één gelegenheid) nog steeds voor. Bij jongens zijn de cijfers in binge drinking afgenomen, bij meisjes licht gestegen. De leeftijd waarop adolescenten starten met alcoholgebruik is van 13.1 jaar gestegen naar 13.4 jaar (Trimbos, 2016).

Dit onderzoek naar alcoholgebruik onder minderjarige adolescenten is relevant, omdat vanaf 2016 wettelijke gezien geen van de minderjarige adolescenten alcohol heeft mogen drinken (Drank- en Horecawet, 2014). Voor 2014 mochten adolescenten van zestien jaar en ouder alcohol drinken. Van 2014 tot 2016 is er een groep adolescenten geweest, die onder de vorige wetgeving vanaf hun zestiende jaar heeft mogen drinken, maar dit door de huidige Drank- en Horecawet (2014) niet meer mocht.

Eerder onderzoek zou misleidend kunnen zijn, omdat in de onderzoeksresultaten adolescenten meegenomen zijn die tijdelijk legaal alcohol mochten gebruiken. Het

huidige onderzoek, omvat alleen adolescenten die wettelijk gezien nog geen alcohol hebben mogen drinken.

De Drank- en Horecawet (2014) geeft door haar verbod een expliciete waardering over alcoholgebruik onder minderjarigen af. Ouders en vrienden geven zowel een expliciete als een impliciete, meer verborgen, waardering af door het opleveren en stimuleren van alcoholgebruik. Uit onderzoek van het Trimbos Instituut in 2011 blijkt dat adolescenten van ouders die matig of zwaar alcohol drinken meer alcohol drinken dan leeftijdsgenoten met ouders die nauwelijks of geen alcohol drinken (Trimbos, 2013). Supermarkten en slijterijen mogen geen alcohol aan minderjarigen verkopen, maar uit onderzoek blijkt dat adolescenten onder de zestien jaar voor de wetwijziging in 2014 alcohol meekregen uit supermarkten en slijterijen, ondanks het verbod (Gosselt, Van Hoof, De Jong, & Prinsen, 2007). Horeca, supermarkten, sportkantines en de media stralen een impliciete waardering uit. In supermarkten is alcohol goed zichtbaar, de media toont alcoholreclames met een positieve uitstraling.

De sociale omgeving van adolescenten kan door expliciete of impliciete waarderingen, de sociale norm, van alcoholgebruik bijdragen aan het alcoholgebruik van adolescenten. Expliciete waarderingen vanuit de sociale omgeving kunnen een sterke invloed hebben op het alcoholgebruik (Ajzen, 1991). Mogelijk kan hetzelfde gezegd worden over de impliciete waarderingen die adolescenten uit hun sociale omgeving ontvangen.

Uit reacties van deskundigen en een latere reactie van Sarai Boelema zelf werd duidelijk dat de uitkomsten van haar onderzoek in de Volkskrant geen vrijbrief zijn voor adolescenten om alcohol te drinken (Boelema, 2014; Wiers, 2014), maar het toont wel aan dat adolescenten verschillende expliciete en impliciete waarderingen ontvangen over alcoholgebruik onder de 18 jaar. Voor adolescenten kunnen de verschillen in waarderingen vanuit hun sociale omgeving over alcoholgebruik verwarrend zijn.

Bovenstaande leidt tot drie onderzoeksvragen. De eerste vraag is: In hoeverre gebruiken adolescenten in Delft onder de 18 jaar alcohol? De tweede behelst: Welke expliciete en impliciete waarderingen over de sociale norm van alcoholgebruik onder de 18 jaar ontvangen adolescenten van 15 tot 18 jaar in de gemeente Delft uit hun sociale omgeving? Als derde en laatste vraag is opgesteld: Welke waardering over de sociale norm van alcoholgebruik onder de 18 jaar heeft de meeste invloed op het alcoholgebruik van adolescenten van 15 tot 18 jaar in de gemeente Delft?

Literatuurstudie

Er zijn veel studies die uitwijzen dat alcoholgebruik onder adolescenten negatieve consequenties heeft voor hun verdere ontwikkeling. Donovan (2004) noemt alcoholgebruik zelfs één van de meest voorkomende risico's die de gezondheid van een

adolescent kan bedreigen. Alcoholgebruik hangt vaak samen met ander risicogedrag als seksueel risicogedrag, drugsgebruik en het roken van tabak. Alcoholgebruik in de adolescentie verhoogt de kans op schooluitval, slechte gezondheid, soa's, (tiener)zwangerschappen en mishandeling (Donovan, 2004). Daarnaast is er positieve samenhang gevonden tussen alcoholgebruik in de adolescentiefase en een alcohol- en/ of drugsverslaving in de volwassenheid (Grant et al., 2006).

Alcoholgebruik kan genetisch bepaald zijn. Onderzoek wijst uit dat adolescenten met een genetische vatbaarheid voor alcoholgebruik hoog scoren op het gebruik van alcohol (Harden, Hill, Turkheimer, & Emery, 2008). Ook stoornissen als Attention Deficit Hyperactivity Disorder (ADHD) en Conduct Disorder (CD) zorgen voor een grotere kans op problemen in alcoholgebruik (Elkins, McGue, & Iacono, 2007). Hoewel in dit onderzoek niet ingegaan wordt op genen of persoonlijke factoren, kunnen het factoren zijn die mogelijk meespelen in het alcoholgebruik van adolescenten.

Ondanks de risicofactoren drinken veel adolescenten alcohol. Een aantal van de mogelijke verklaringen die verband houden met alcoholgebruik onder adolescenten zullen besproken worden.

Ontwikkeling

Alcoholgebruik in de adolescentiefase is een onderdeel van de ontwikkeling van adolescenten. Erikson (1956) stelt dat adolescenten op zoek gaan naar hun identiteit. Adolescenten worden zich ervan bewust dat zij uniek zijn en identificeren zich niet langer met hun ouders of andere belangrijke anderen, zoals tijdens de basisschoolleeftijd. Echter hebben adolescenten nog geen eigen identiteit ontwikkeld waardoor zij observaties van en interacties met vrienden gebruiken om hun eigen identiteit te formeren.

Erikson (1956) veronderstelt dat adolescenten die geen ruimte krijgen om een eigen identiteit te ontwikkelen of hun identiteit op waarden en normen van anderen baseren hier (op latere leeftijd) problemen van kunnen ondervinden.

In het licht van Erikson's theorie lijkt het passend binnen een gezonde ontwikkeling dat adolescenten experimenteren met alcohol, ondanks dat het door de wet en mogelijk door ouders verboden wordt. Adolescenten exploreren met alcoholgebruik en de meeste adolescenten zullen na een kater hun identiteit in alcoholgebruik hebben en hun grenzen kennen. Er is echter ook een groep adolescenten die verder gaat dan exploreren en de cyclus van Marcia (1966) in het verkrijgen van een eigen identiteit niet goed doorlopen. In plaats van alcohol op een gezonde manier in de identiteit te verweven, kan voor deze groep adolescenten alcoholisme een identiteit worden. Deze adolescenten worden meer blootgesteld aan het gevaar van extreem alcoholgebruik met

daaruit volgend verslaving en de negatieve effecten van overmatig alcoholgebruik als verminderde concentratie en een verminderde conditie.

Als nuance moet vermeld worden dat wanneer met overmatig alcoholgebruik gestopt wordt en van verslaving afgekickt wordt, het alsnog mogelijk is om een identiteit passend binnen een gezonde ontwikkeling te verkrijgen.

Invloed sociale omgeving

Bronfenbrenner (1979) stelt in zijn ecologisch model dat de sociale omgeving waarbinnen een adolescent opgroeit grote invloed heeft op het gedrag en de ontwikkeling van de adolescent, maar dat deze beïnvloeding wederzijds is doordat de adolescent ook de sociale omgeving beïnvloedt. Het ecologisch model bestaat uit vier systemen die met elkaar samenhangen: microsysteem, mesosysteem, exosysteem en macrosysteem.

Het microsysteem is het meest belangrijke systeem en omvat in dit onderzoek naar alcoholgebruik onder adolescenten de invloed die vrienden en ouders hebben op het alcoholgebruik van de adolescent. Het mesosysteem bestaat in dit onderzoek uit de school die een waardering uitstraalt over alcoholgebruik. Onder exosysteem wordt de media geschaard en wat de adolescent vanuit de media meekrijgt over minderjarig alcoholgebruik. Als laatste komt het macrosysteem aan bod, waaronder het alcoholbeleid van de gemeente Delft en het overheidsbeleid middels de Drank- en Horecawet (2014) valt.

Invloed van vrienden

Vrienden hebben via verschillende mechanismen invloed op adolescenten. Er kan sprake van zijn directe druk om alcohol te drinken. Adolescenten kunnen elkaar bekrachtigen door positieve reacties op elkaars alcoholgebruik. Of er is juist sprake van normatieve regulatie waarbij adolescenten getreiterd worden, omdat ze niet drinken en zo als negatief voorbeeld neergezet worden voor andere adolescenten (Clarke-Stewart & Parke, 2014).

Adolescenten kiezen vaak vrienden die dezelfde maat van alcoholgebruik hebben als zichzelf. Longitudinaal en cross-sequentieel onderzoek laat zien dat onder jonge adolescenten (10-12 jaar) dezelfde maat van alcoholgebruik in het aangaan van vriendschappen vooral geldt voor jongens. Bij meisjes geldt dat zij in de late adolescentie (16-18 jaar) vrienden kiezen wiens alcoholgebruik lijkt op dat van henzelf. De kans op alcoholgebruik is 1.9 keer hoger als een adolescent een vriend heeft die ook alcohol drinkt. Meisjes worden in gemengde vriendschappen eerder beïnvloed door het alcoholgebruik van jongens dan andersom (Burk, Van Der Vorst, Kerr, & Stattin, 2012; Maxwell, 2002).

Een longitudinale studie laat zien dat alcoholgebruik en dronkenschap zorgt voor een hogere sociale status onder adolescenten. Voor meisjes geldt een hogere sociale status zodra zij alcohol drinken. Jongens moet evenveel drinken als hun leeftijdsgenoten om meer populair te worden. Adolescenten die meer drinken dan de groepsnorm worden veelal als minder populair beschouwd (Balsa, Homer, French, & Norton, 2010).

Er is een positieve samenhang tussen de kwaliteit van een vriendschap en de invloed die vrienden op elkaar hebben. Vriendschap wordt veelal negatief belicht als het gaat om (overmatig) alcoholgebruik onder adolescenten. Echter, vriendschap kan ook als protectieve factor fungeren om alcoholgebruik te voorkomen of te stoppen. Als kanttekening moet meegenomen worden dat adolescenten die vriendschappen met elkaar aangaan vaak al overeenkomsten hebben in houding, persoonlijkheid en gedrag voordat zij vrienden worden (Maxwell, 2002; Urberg, Luo, Pilgrim, & Degirmencioglu, 2003; Urberg, Tolson, & Degirmencioglu, 1998). Het is niet duidelijk of vrienden de adolescent beïnvloeden in alcoholgebruik of dat de adolescent zelf vrienden opzoekt die gemiddeld genomen hetzelfde gedrag en attitude in alcoholgebruik hebben als de adolescent.

Invloed van ouders

Naast vrienden behoren ook ouders tot het microsysteem van de adolescent (Bronfenbrenner, 1979). Ouders spelen een belangrijke rol in de beïnvloeding van adolescenten. Ouders sturen namelijk in zekere mate de interacties met andere adolescenten door middel van externe processen. Ouders bepalen waar het gezin woont, naar welke school een adolescent gaat en bepalen mede naar welke sportclub een kind gaat. Zodoende sturen zij gedeeltelijk met wie de adolescent in aanraking komt (Clarke-Stewart & Parke, 2014).

Naast dat ouders een rol spelen via externe processen, beïnvloeden ouders ook via interne processen als opvoeding. Ouders die alcoholgebruik van adolescenten goedkeuren, hebben meer kans op alcohol drinkende adolescenten dan ouders die alcoholgebruik bij adolescenten afkeuren (Nash, McQueen, & Bray, 2005).

Bandura (1971) stelt in zijn sociaal cognitieve leertheorie dat door het observeren en imiteren van belangrijke anderen geleerd wordt. Leren wordt als een interactie tussen persoonlijke factoren, gedrag en omgeving gezien.

Modelling door ouders hangt samen met de opvoedstijl die ouders hanteren. Baumrind (1991) beschrijft vier opvoedingsstijlen op basis van warmte en controle. Ouders die met een autoritatieve stijl opvoeden, bieden hun adolescenten ondersteuning, maar controleren hen ook. Toegepast op alcoholgebruik zullen ouders met een autoritatieve opvoedstijl hun kinderen ondersteunen om geen of met mate alcohol te drinken en dit ook controleren. Bij een autoritaire opvoedingsstijl zullen ouders hun kind

verbieden om alcohol te drinken en hier streng op controleren. Er is nauwelijks sprake van ondersteuning voor de adolescent. Een permissieve stijl biedt adolescenten veel warmte, maar geen controle op hun alcoholgebruik. En in een onverschillige opvoedstijl is er weinig focus op de adolescent. Er is zowel geen controle als geen ondersteuning, waardoor er geen interesse is voor het alcoholgebruik van de adolescent.

Uit onderzoek blijkt dat adolescenten die met een autoritatieve stijl opgevoed worden minder met alcohol experimenteren dan adolescenten van ouders met één van de andere opvoedstijlen (Adalbjarnardottir & Hafsteinsson, 2001). Het uitstellen van alcoholgebruik tijdens de adolescentiefase hangt samen met vaardigheden uit de autoritatieve opvoedstijl als ouderlijke modellering, een goede ouder-kind relatie, monitoring door ouders, het inperken van de mogelijkheid tot alcohol, ouderlijke betrokkenheid en communicatie. Daarnaast worden deze vaardigheden van ouders samen met het afkeuren van alcoholgebruik onder adolescenten en ouderlijke discipline geassocieerd met het in mindere mate drinken van alcohol op latere leeftijd in de adolescentiefase (Ryan, Jorm, & Lubman, 2010). Bij adolescenten die weinig ouderlijke steun ontvangen of die veel controle of juist te weinig ouderlijke regels ervaren is een positieve samenhang te zien met een toename in alcoholgebruik (Marshall & Chassin, 2000; Van Der Vorst, Engels, Meeus, Deković, & Van Leeuwen, 2005).

Genderspecifiek blijkt dat jongens voornamelijk worden beïnvloed in hun alcoholgebruik door de opvoedstijl van hun vader en meisjes door de opvoedstijl van hun moeder (Patrock- Peckham & Morgan- Lopez, 2006).

In bovenstaande onderzoeken is alleen de opvoedstijl van ouders of mate van warmte en controle die ouders bieden in hun opvoeding aan adolescenten meegenomen. Persoonlijke factoren binnen adolescenten en omgevingsfactoren zijn niet opgenomen in de onderzoeken, waardoor er mogelijk een andere invloedrijke factor uitgesloten is en een compleet beeld over de relatie tussen alcoholgebruik onder minderjarige adolescenten en de opvoedstijl van ouders mist.

Invloed van media

Als exosysteem wordt de media in dit onderzoek naar alcoholgebruik onder minderjarige adolescenten meegenomen. Het exosysteem heeft een indirecte invloed op adolescenten, bijvoorbeeld door berichtgeving en reclame die adolescenten kunnen beïnvloeden. Een systematische review van 13 longitudinale studies vond een positief verband tussen de waarschijnlijkheid dat adolescenten alcohol gaan drinken en hoe vaak zij blootgesteld zijn aan reclame en media. Adolescenten die reeds alcohol dronken, gingen meer drinken dat zij al deden. Zowel alcoholreclame als alcoholpromotie zorgen er voor dat adolescenten eerder tot alcoholgebruik overgaan en meer gaan drinken als zij al alcohol dronken (Anderson, De Bruijn, Angus, Gordon, & Hastings, 2009). Ook

blootstelling aan oudere alcohol drinkende leeftijdsgenoten op social media (Facebook) in de vroege adolescentie is een voorspeller van alcoholgebruik onder adolescenten (Litt & Stock, 2011).

Invloed van gemeentelijke beleid

Als vierde systeem van Bronfenbrenner (1979) wordt het macrosysteem besproken. Zowel de visie als het beleid dat de samenleving hanteert, heeft een weerslag op het alcoholgebruik van adolescenten. Het gemeentelijke beleid, maar ook de wet- en regelgeving spelen een rol in het alcoholgebruik van adolescenten. De gemeente Delft heeft als doel in haar beleid opgenomen: "In een gezonde wijk groeit jeugd gezond op en stelt zij het drinken van alcohol zo lang mogelijk uit". Specifiek streeft de gemeente onder andere een afname van het aantal minderjarige adolescenten dat alcohol drinkt na. De gemeente Delft heeft om de afname in alcoholgebruik onder minderjarige adolescenten te bewerkstelligen voornamelijk preventie maatregelen gereserveerd voor het exosysteem als voorlichting aan ouderbieden, trainen van en communiceren met alcoholverstrekkers (Lensink & Lauwers, 2014).

Invloed van de overheid

Als laatste komt de Nederlandse wet- en regelgeving aan de orde, zoals eerder besproken in de inleiding. De Nederlandse overheid heeft in 2014 in de Drank- en Horecawet de minimumleeftijd voor alcoholgebruik verhoogd naar 18 jaar. Hieruit voortvloeiend mag er geen alcohol meer geschonken worden of verkocht worden aan adolescenten onder de 18 jaar. Ook mogen adolescenten onder de 18 jaar in publieke plaatsen geen alcohol drinken of bij zich hebben. De overheid ziet hierop toe door controles uit te voeren (Drank- en Horecawet, 2014).

Onderzoek van voor de laatste wetswijziging laat echter zien dat adolescenten onder de toegestane minimumleeftijd voor alcoholgebruik alcohol konden verkrijgen in voornamelijk supermarkten en in mindere mate in slijterijen, waarbij meisjes eerder alcohol meekregen dan jongens (Gosselt, et al., 2007). Mogelijk is het toezicht na 2007 verscherpt, waardoor het voor adolescenten lastiger is geworden om alcohol te kopen en adolescenten door de wetswijziging en bijbehorende maatregelen wel beschermd worden tegen alcohol.

Hypothesen

Uit de literatuurstudie worden een aantal hypothesen verondersteld omtrent adolescenten, eventueel alcoholgebruik en expliciete en impliciete waarderingen ontvangen uit de sociale omgeving. Als eerste wijst empirisch onderzoek uit dat adolescenten jonger dan de toegestane minimumleeftijd voor alcoholgebruik toch alcohol

drinken. De eerste hypothese luidt daarom 'Adolescenten onder de 18 jaar drinken alcohol'. Daarnaast komt uit de literatuur naar voren dat adolescenten zowel door hun vrienden als door hun ouders worden beïnvloed in alcoholgebruik. De tweede hypothese is 'Adolescenten drinken meer alcohol als hun vrienden positief tegenover alcoholgebruik staan' en de derde hypothese is 'Adolescenten waarvan ouders alcoholgebruik goedkeuren, drinken vaker alcohol dan adolescenten wiens ouders alcoholgebruik afkeuren'.

Ouders, vrienden, school, horeca en overheid stralen een waardering over alcoholgebruik onder minderjarigen uit. Deze waardering komt niet noodzakelijkerwijs overeen. Uit literatuur blijkt dat alcoholpromotie en alcoholreclame positief samenhangen met eerder en frequenter alcoholgebruik. In onze huidige digitale samenleving wordt door adolescenten veelvuldig gebruik gemaakt van media en worden zij hier (soms ongewenst) aan blootgesteld. De vierde hypothese luidt "Adolescenten worden in hun alcoholgebruik beïnvloed door de media".

De overheid heeft een verbod op alcoholgebruik onder de 18 jaar ingesteld. Door campagnes en voorlichting is dit verbod ook onder adolescenten bekend. De vijfde en laatste hypothese is 'Adolescenten kennen de wet die alcoholgebruik onder de 18 jaar verbiedt, maar baseren hun alcoholgedrag op andere waarderingen'.

Methode

Het alcoholgebruik en de waardering die adolescenten ontvangen uit de samenleving, zijn onderzocht met een schriftelijke vragenlijst onder 82 adolescenten van veertien tot zeventien jaar. Door scores van de verschillende partijen in de sociale omgeving op te tellen en te vergelijken met het alcoholgebruik is de expliciete of impliciete waardering en de invloed hiervan bepaald. Het betreft een onderzoek onder bovenbouw vwo scholieren ($N=82$). De survey is schriftelijk afgenomen.

Respondenten

Er is gebruik gemaakt van contacten in het netwerk van de onderzoekers om respondenten te werven in verband met het korte tijdsbestek van het onderzoek. Via een selecte steekproef werden 82 leerlingen van één havo/vwo middelbare school in Delft bereikt en gevraagd om de gesloten survey in te vullen. De leerlingen zaten allemaal in het vierde jaar van hun zesjarige vwo opleiding. De respondenten hadden een leeftijd van veertien tot zeventien jaar ($M=15.71$, $SD=.58$). Oorspronkelijk is bedoeld om alle klassen van vier vwo te vragen, door allerlei omstandigheden zoals reizenweek, afwezige docenten of andere verplichtingen tijdens de mentorles is dit niet gelukt. De respons van 82 leerlingen was 100%.

Procedure

Er is cross- sectioneel onderzoek in de vorm van een survey met 83 items met gesloten antwoordcategorieën gehanteerd. Deze survey is tijdens de mentorlessen ingevuld en duurde vijftien tot twintig minuten. Vooraf werd er door de onderzoekers uitleg gegeven over het onderwerp, de duur en de anonimiteit van het onderzoek. Tijdens de afname van de survey was er een mogelijkheid tot vragen stellen doordat de onderzoekers in dezelfde ruimte aanwezig waren. Dit gebeurde niet vaak en betrof vragen over de interpretatie van de vraag 'Heb je wel eens alcohol gedronken?'. Door dit bij de andere afnames in de uitleg te verwerken was deze vraag verder niet meer van toepassing.

Meetinstrument

De vragenlijst bestond uit vijf delen die elk een eigen aspect bevatten. De algemene gegevens van de respondenten werden in deel één bevraagd om te kunnen testen of dit voorspellers zijn voor alcoholgebruik onder de 18 jaar. In deel twee is een onderscheid gemaakt tussen respondenten die wel en niet alcohol hadden gedronken om de vragenlijst voor elke respondent relevant te houden. In deel twee wordt de frequentie van het alcohol drinken bevraagd door middel van een schaal van vijf antwoorden waarbij 0=nooit, 1= minder dan één keer per maand, 2= één keer per maand, 3= één keer per week en 4= meer dan één keer per week en door 'ja' en 'nee' categorie vragen.

Deel drie bevroeg de respondenten over de waarderingen die zij ontvangen over alcoholgebruik onder de 18 jaar van hun omgeving (horeca, supermarkt, wet, school, ouders, vrienden, media). Deze waarderingen werden bevraagd aan de hand van tegenstellingen (verboden-toegestaan, ongezond-gezond, ongevaarlijk-gevaarlijk, slecht-goed, voor losers- stoer). Bijvoorbeeld werd er bij de horeca gevraagd of de horeca uitstraalde dat alcoholgebruik verboden was (score= 0) of dat het toegestaan was (score=4) of er tussen in lag (score= 1, 2, of 3) evengoed werd op dezelfde manier gevraagd of alcoholgebruik ongezond (score= 0) of gezond (score= 4) was. Ditzelfde gold voor ongevaarlijk (score=0) en gevaarlijk (score=4), slecht (score=0) en goed (score=4) en voor losers (score=0) en stoer (score=4). Dezelfde procedure met dezelfde items en dezelfde antwoord categorieën is gevolgd voor de overige partijen (supermarkt, wet, school, ouders, vrienden, media). Per partij werd een schaal gevormd over de impliciete of expliciete waardering van alcoholgebruik door middel van het optellen van de gemiddelde scores per item per partij. De Cronbach's alpha's werden uitgerekend om tot één schaal te mogen komen. Van de horeca is dit $\alpha = .70$ en dus acceptabel, een overzicht van alle Cronbach's alpha's per partij staat in tabel 1 waaruit blijkt dat alle schalen voldoende betrouwbaar ($\alpha > .65$) waren. Vervolgens zijn van deze schalen de

standaarddeviaties berekend om de inconsistentie van de boodschappen te kunnen vergelijken.

Deel vier ging over de eigen waardering (attitude) over alcoholgebruik en werd bevraagd door middel van 'The Drinking Expectancy Questionnaire- Adolescent Brief' (Stein et al., 2006). De vragenlijst bestaat uit zeven items waaronder 'Door het drinken van alcohol begrijp je anderen beter' en 'Door het drinken van alcohol maak je je minder zorgen om school' en had vijf antwoordcategorieën van 0=klopt helemaal niet tot 4=klopt helemaal. Per respondent is een overall score berekend op de schaal attitude ten opzicht van alcoholgebruik onder de achttien jaar. Hoe hoger de score hoe positiever de attitude.

Tabel 1

Betrouwbaarheid Cronbach's Alpha van metingen waardering van alcoholgebruik door sociale omgeving.

		A
Sociale omgeving	Ouders	.69
	Vrienden	.75
	School	.65
	Supermarkt	.65
	Horeca	.70
	Media	.74
	Wet	.66

Betrouwbaarheid en validiteit

Elke klas heeft in dezelfde context de vragenlijst ingevuld (uitleg, lokaal, geluid) om te voorkomen dat de respondenten beïnvloed zouden worden. Vooraf werd verwacht dat respondenten, die vragen over een voor hen illegale bezigheid, sociaal wenselijke antwoorden zouden kunnen geven. De vragenlijsten zijn daarom volledig anoniem gemaakt om dit te voorkomen. Er zijn tevens gesloten antwoord categorieën gehanteerd om rare, niet serieuze en niet relevante antwoorden te voorkomen. Ter controle of de respondenten de vragenlijst hadden begrepen is er gebruik gemaakt van controle vragen. De antwoordmogelijkheden liepen van 0= klopt helemaal niet tot 4= klopt helemaal. Gemiddeld gaven de respondenten aan dat de vragen duidelijk waren ($M = 2.52$, $SD = 0.92$) en dat de vragen gemakkelijk in te vullen waren ($M = 2.68$, $SD = .83$). 75% van de respondenten reageerde op de vraag 'Waren de vragen duidelijk?' met 'klopt een beetje' en 'klopt'. Dit geeft aan dat de respondenten de vragenlijst begrepen hebben en vergroot de kans dat er steeds het beoogde gemeten is. Alle items waren voor de vorming van de schalen in dezelfde richting gepoold, een lage score betekent steeds negatief zijn over alcoholgebruik onder de 18 jaar en een hoge score betekent hier positief tegenover staan.

Resultaten

82 adolescenten hebben de survey ingevuld waarvan 30 jongens (37%) en 52 meisjes (63%). Alle adolescenten zaten op het vwo, 48 op het atheneum (58.5%) en 34 op het gymnasium (41.5%). De respondenten hadden een leeftijd tussen de 14 en 17 jaar ($M=15.71$, $SD=.58$). Alle adolescenten zijn op het moment van invullen jonger dan 18 jaar en mochten niet legaal alcohol drinken.

Leeftijd, sekse en hoeveelheid

56 respondenten (68.3%) gaven aan wel eens alcohol te hebben gedronken ($M=.68$, $SD=.47$), dit bevestigt de hypothese dat adolescenten onder de 18 jaar alcohol drinken. In tabel 1 zijn de verdelingen weergegeven. Van de jongens zei 66.7% ($M=.33$, $SD=.48$) wel eens alcohol te hebben gedronken en van de meisjes is dit 69.2% ($M=.31$, $SD=.47$). Er is een chi-kwadraattoets uitgevoerd om te onderzoeken of er een verband was tussen het geslacht van de adolescent en het alcoholgebruik. Uit de toets blijkt dat jongens niet significant vaker of minder vaak wel eens alcohol hebben gedronken dan meisjes ($\chi^2=.06$, $df=1$, $p > .05$).

Als meisjes drinken dan doen ze dit gemiddeld vaker dan jongens. Van de meisjes die alcohol drinken gaf 25% ($M=1.17$, $SD=1.03$) aan dit minstens één keer per maand te doen tegenover 33.3% ($M=1.11$, $SD=.81$) van de jongens die dit minder dan één keer per maand doet. Een onafhankelijke t-test is gedaan om na te gaan of de gemiddelden van de jongens en meisjes op de frequentie van alcoholgebruik ook significant van elkaar verschillen. Gemiddeld genomen gebruiken de jongens ($M=1.11$, $SD=.81$) niet meer of minder alcohol dan meisjes ($M=1.17$, $SD=1.00$), het verschil is niet significant gebleken ($t(-.24)=44.90$, $p=.81$).

49.1% van de respondenten deed dronk voor het eerst op een leeftijd van vijftien jaar of jonger alcohol ($M=3.36$, $SD=1.21$). 41.4% van de respondenten gaf aan één keer per maand of minder dan één keer per maand alcohol te drinken ($M=1.15$, $SD=.95$).

In de groep vijftien jarigen ($M=.84$, $SD=.90$) heeft 73,1% wel eens alcohol gedronken waarvan 26.9% minder dan één keer per maand. Van de zestien jarigen ($M=.84$, $SD=.95$) drinkt 27.5% minstens één keer per maand tegenover 0% van de zeventien jarigen die allemaal nog nooit alcohol hebben gedronken. Uit de chikwadraattoets blijkt dat er, na het samenvoegen van de leeftijden 14/15 en 16/17 in verband met de eisen van de toets, geen significant verschil in alcoholgebruik is tussen de leeftijden ($\chi^2=.08$, $df=1$, $p > .05$). Hier kan niet uit opgemaakt worden dat hoe ouder je bent de kans groter is dat je wel eens alcohol hebt gedronken.

Tabel 2

Frequentieverdeling van alcoholgebruik per leeftijd en geslacht

	Wel alcohol gedronken	Niet alcohol gedronken	Totaal
Jongens	20	10	30
Meisjes	36	16	52
Totaal	56	26	82
14 jaar	0	1	1
15 jaar	19	7	26
16 jaar	37	14	51
17 jaar	0	4	4
Totaal	56	26	82

Met wie, wanneer en waar

50% van de respondenten die alcohol heeft gedronken deed dit met vrienden en 43% tijdens het uitgaan tegenover 2.4% na het sporten. Niemand drinkt alleen en 56.1% geeft aan dit met vrienden te doen of met de ouders (18.3%). Dit doen ze thuis (34.1%), bij vrienden (37.8%) of bij een horecagelegenheid (46%).

Attitude ten opzichte van alcoholgebruik onder de 18 jaar

Van de 56 respondenten die aangeven wel eens alcohol gedronken te hebben geeft 90.9% ($M=1.71$, $SD=.88$) aan dat ze van zichzelf alcohol mogen drinken. Door middel van een eenzijdige Pearson correlatie is er een positieve correlatie gevonden tussen de attitude ten opzichte van alcoholgebruik en alcoholgebruik ($r(79) = .29$, $p < .01$). Deze test ging uit van twee normale verdelingen daarom is ook de Spearman's r gedaan en de resultaten daarvan komen overeen ($\rho(79) = .26$, $p < .01$). Deze correlatie suggereert dat adolescenten met een positieve attitude ten opzichte van alcohol meer drinken dan adolescenten met een negatieve attitude ten opzichte van alcohol.

Tussen de attitude ten opzichte van alcohol en het mogen drinken van zichzelf is ook een positief significante correlatie gevonden ($r(79) = .51$, $p < .001$) evenals tussen 'het alcohol mogen drinken van zichzelf' en 'alcoholgebruik' ($r(79) = .61$, $p < .001$).

Waarderingen uit de sociale omgeving en de attitude ten opzichte van alcoholgebruik

Resultaten uit de Pearson correlatie (tabel 2) suggereren dat de waarderingen uit de sociale omgeving en de attitude ten opzichte van alcoholgebruik een samenhang vertonen. De twee partijen die de grootste invloed lijken te hebben zijn ouders ($r(73) = .42$, $p < .001$) en vrienden ($r(73) = .42$, $p < .001$). Ook de waardering van de school vertoont een positief significante samenhang ($r(73) = .20$, $p < .05$). De andere

ALCOHOLGEBRUIK DOOR ADOLESCENTEN EN DE WAARDERINGEN UIT DE OMGEVING

waarderingen uit de sociale omgeving vertonen geen samenhang met de attitude ten opzichte van alcohol. Deze resultaten suggereren dat vrienden, ouders en de school invloed hebben op hoe er door de adolescent tegenover alcoholgebruik onder de 18 jaar wordt aangekeken.

Tabel 3

Correlatiematrix Waarderingen uit de sociale omgeving met Attitude ten aanzien van alcoholgebruik

		Ouders	Vrienden	School	Supermarkt	Horeca	Media	Wet
Attitude	Pearson correlatie	.42**	.42**	.20*	.11	.13	.09	.19
	p-waarde	$p < .001$	$p < .001$	$p < .05$.16	.18	.21	.05
	N	75	75	75	75	75	75	75

*. Correlatie is significant met een α van .05 (eenzijdig)

Alcoholgebruik door adolescenten en waarderingen uit de sociale omgeving

De waarderingen over alcoholgebruik onder de 18 jaar uit de sociale omgeving zijn voor alle respondenten vergeleken met het alcoholgebruik van de respondenten. De resultaten uit de Spearman's rangcorrelatie (tabel 3) ontcrachten de hypothese dat er een positieve samenhang is tussen alcohol drinken en ouders en vrienden die positief tegenover alcoholgebruik staan. Er wordt wel een significante negatieve correlatie gevonden voor de waardering van vrienden op alcoholgebruik ($r(76) = -.22, p < .05$), maar ouders laat geen significante correlatie zien ($r(77) = -.13, p = .14$). Het netwerk waarvan de waardering de grootste invloed heeft op het alcoholgebruik is de supermarkt ($r(78) = .25, p < .05$). Tevens de waarderingen van media ($r(79) = .25, p < .05$) laten een positieve samenhang zien met alcoholgebruik. Dit suggereert dat de supermarkt, media en vrienden een rol spelen bij de keuze om wel of geen alcohol te drinken.

Tabel 4

Correlatiematrix Waarderingen uit de sociale omgeving met Alcoholgebruik onder de 18 jaar

		Ouders	Vrienden	School	Supermarkt	Horeca	Media	Wet
Alcoholgebruik	Spearman's rho	-.14	-.22*	.17	.25*	.09	.25*	.18
	p-waarde	-.14	$p < .05$.07	$p < .05$.20	$p < .05$.13
	N	79	78	80	80	80	81	81

*. Correlatie is significant met een α van .05 (eenzijdig)

Conclusie en discussie

De Drank- en Horecawet is per 1 januari 2014 gewijzigd waarbij de minimumleeftijd voor alcoholgebruik verhoogd is van 16 naar 18 jaar (Drank- en Horecawet, 2014). Minderjarige adolescenten gebruiken echter ondanks het verbod alcohol (CBS, 2015; Trimbos, 2016). Adolescenten ontvangen expliciete en impliciete waarderingen van ouders, vrienden, school, media en overheid over alcoholgebruik. Het

alcoholgebruik onder minderjarige adolescenten en de waarderingen die adolescenten ontvangen over alcoholgebruik uit de sociale omgeving zijn onderzocht met een schriftelijke vragenlijst onder 82 adolescenten van 14-17 jaar. Als eerste is onderzocht in hoeverre adolescenten onder de 18 jaar alcohol gebruiken. Als tweede welke expliciete en impliciete waarderingen over de sociale norm van alcoholgebruik adolescenten ontvangen. Als derde is onderzocht welke waardering over de sociale norm van alcoholgebruik de meeste invloed heeft op het alcoholgebruik van adolescenten.

Dit onderzoek toont aan dat minderjarige adolescenten alcohol drinken, waarbij er geen significant genderspecifiek verschil gevonden is. Resultaten laten geen binge drinking zien. Adolescenten met een positieve attitude ten opzichte van alcoholgebruik onder minderjarige adolescenten drinken meer alcohol dan adolescenten met een negatieve attitude ten opzichte van alcoholgebruik.

Meer dan de helft van de adolescenten die alcohol drinkt, doet dit met vrienden en dan voornamelijk in horecagelegenheden tijdens het uitgaan. Er is een positieve samenhang gevonden tussen de waardering van vrienden over alcoholgebruik en de attitude en het werkelijke alcoholgebruik van adolescenten. Adolescenten die van vrienden een positieve waardering over alcoholgebruik onder minderjarige adolescenten ontvangen, hebben een positievere attitude ten opzichte van alcoholgebruik. Ook suggereren de resultaten dat vrienden een rol spelen in het daadwerkelijke alcoholgebruik onder minderjarige adolescenten.

Ouders en school hebben wel invloed op de attitude die adolescenten tegenover alcoholgebruik hebben, maar er is geen verband gevonden tussen de invloed van ouders en school op het daadwerkelijke alcoholgebruik van adolescenten. De resultaten suggereren juist dat, naast vrienden, de media en supermarkt een rol spelen bij adolescenten in de keuze om wel of geen alcohol te drinken.

Als laatste laten de resultaten zien dat adolescenten het verbod op alcoholgebruik onder de 18 jaar vanuit de Drank- en Horecawet (2014) kennen, maar dat adolescenten hun alcoholgedrag baseren op andere waarderingen.

Een aantal van de gevonden resultaten zijn tegengesteld aan de verwachtingen gevonden in de literatuur. Vanuit het ecologisch model van Bronfenbrenner (1979) werd verondersteld dat hoe dichter de sociale omgeving bij adolescenten staat hoe meer invloed de waarderingen hebben op het alcoholgebruik van de adolescent. Dit blijkt op te gaan voor de attitude van adolescenten ten opzichte van alcoholgebruik, maar niet voor het daadwerkelijke alcoholgebruik. Vanuit de literatuur werd verwacht dat naast vrienden ook ouders invloed hebben op het daadwerkelijke alcoholgebruik van adolescenten, maar de resultaten uit dit onderzoek spreken de invloed van ouders op het daadwerkelijke alcoholgebruik tegen.

Mogelijk is het daadwerkelijke alcoholgebruik van adolescenten ook een voorspeller van attitude en beïnvloeden gedrag en attitude elkaar. Dit lijkt in dit onderzoek bevestigd te worden doordat de waarderingen van de sociale omgeving geen directe invloed hebben op het drinkgedrag van adolescenten, maar wel op attitude. Attitude daarentegen heeft wel een directe invloed op het drinkgedrag van adolescenten.

Data is verzameld middels een steekproef op een havo/ vwo school in een middelgrote gemeente. De resultaten van dit onderzoek zijn daardoor moeilijk te generaliseren naar adolescenten met een ander opleidingsniveau of naar adolescenten in dorpen of grote steden.

Als aanbeveling voor verder onderzoek is longitudinaal onderzoek wenselijk om adolescenten in de tijd te volgen om een causale richting vast te stellen tussen de sociale omgeving en alcoholgebruik onder minderjarige adolescenten.

Referenties

- Adalbjarnardottir, S., & Hafsteinsson, L. G. (2001). Adolescents' perceived parenting styles and their substance use: Concurrent and longitudinal analyses. *Journal of Research on Adolescence, 11*, 401-423. doi:10.1111/1532-7795.00018
- Ajzen, I. (1991). The theory of planned behavior. *Organizational Behavior and Human Decision Processes, 50*, 179-211. doi:10.1016/0749-5978(91)90020-T
- Anderson, P., De Bruijn, A., Angus, K., Gordon, R., & Hastings, G. (2009). Impact of alcohol advertising and media exposure on adolescent alcohol use: A systematic review of longitudinal studies. *Alcohol & Alcoholism, 44*, 229-243.
doi: 10.1093/alcalc/agn115
- Balsa, A. I., Homer, J. F., French, M. T., & Norton, E. C. (2010). Alcohol use and popularity: Social payoffs from conforming to peers' behavior. *Journal of Research on Adolescence, 21*, 559-568. doi:10.1111/j.1532-7795.2010.00704.x
- Baumrind, D. (1991). The influence of parenting style on adolescent competence and substance use. *The Journal of Early Adolescence, 11*, 56-95.
doi:10.1177/02724316911111004
- Bandura, A. (1971). *Social Learning Theory*. New York, NY: General Learning Corporation.
- Boelema, S. (2014, 11 december). Studie drank en pubers vertelt niets nieuws. *De Volkskrant*. Geraadpleegd via <http://www.devolskrant.nl>
- Bronfenbrenner, U. (1979). *The Ecology of Human Development*. Cambridge: Harvard University Press.
- Burk, W. J., Van Der Vorst, H., Kerr, M., & Stattin, H. (2012). Alcohol use and friendship dynamics: Selection and socialization in early-, middle-, and late-adolescent peer networks. *Journal of Studies on Alcohol and Drugs, 73*, 89-98.
doi:10.15288/jsad.2012.73.89
- Centraal Bureau voor de Statistiek (2015). *Leefstijl en (preventie) gezondheidsonderzoek; persoonskenmerken, 2015*. Geraadpleegd op 9 juni 2016, van <http://www.cbs.nl>

- Clarke-Stewart, A., & Parke, R. D. (2014). *Social Development, 2nd edition*. Hoboken, NJ: John Wiley & Sons Inc.
- Donovan, J. E. (2004). Adolescent alcohol initiation: A review of psychosocial risk factors. *Journal of Adolescent Health, 35*, 529.e7-529.e18.
doi:10.1016/j.jadohealth.2004.02.003
- Drank- en Horecawet*. (2014, 1 januari). Geraadpleegd op 21-03-2016, van <http://wetten.overheid.nl/BWBR0031633/2013-01-01>
- Elkins, I. J., McGue, M., & Iacono, W. G. (2007). Prospective effects of attention-deficit/hyperactivity disorder, conduct disorder and sex on adolescent substance use and abuse. *Archives of General Psychiatry, 64*, 1145-1152.
doi:10.1001/archpsyc.64.10.1145
- Erikson, E. H. (1956). The problem of ego identity. *Journal of the American Psychoanalytic Association, 4*, 56-121. doi:10.1177/000306515600400104
- Gosselt, J. F., Van Hoof, J. J., De Jong, M. D. T., & Prinsen, S. (2007). Mystery shopping and alcohol sales: Do supermarkets and liquor stores sell alcohol to underage customers? *Journal of Adolescent Health, 41*, 302-308.
doi:10.1016/j.jadohealth.2007.04.007
- Grant, J. D., Scherrer, J. F., Lynskey, M. T., Lyons, M. J., Eisen, S. A., Tsuang, M. T., ... Bucholz, K. K. (2006). Adolescent alcohol use is a risk factor for adult alcohol and drug dependence: Evidence from a twin design. *Psychological Medicine, 36*, 109-118. doi:10.1017/S0033291705006045
- Harden, K. P., Hill, J. E., Turkheimer, E., & Emery, R. E. (2008). Gene-environment correlation and interaction in peer effects on adolescent alcohol and tobacco use. *Behavior Genetics, 38*, 339-347. doi:10.1007/s10519-008-9202-7
- Lensink, A. & Lauwers, I. (2014). *Preventie- en handhavingsplan. Voor de uitvoering van de Drank en Horecawet 2014*. Delft: gemeente Delft.
- Litt, D. M., & Stock, M. L. (2011). Adolescent alcohol-related risk cognitions: The roles of social norms and social networking sites. *Psychology of Addictive Behaviors, 25*, 708-713. doi:10.1037/a0024226

- Marcia, J. E. (1966). Development and validation of ego-identity status. *Journal of Personality and Social Psychology*, 3, 551-558. doi:10.1037/h0023281
- Marshal, M. P., & Chassin, L. (2000). Peer influence on adolescent alcohol use: The moderating role of parental support and discipline. *Applied Developmental Science*, 4, 80-88. doi:10.1207/S1532480XADS0402_3
- Maxwell, K. A. (2002). Friends: The role of peer influence across adolescent risk behaviors. *Journal of Youth and Adolescence*, 31, 267-277. doi:10.1023/A:1015493316865
- Nash, S. G., McQueen, A., & Bray, J. H. (2005). Pathways to adolescent alcohol use: Family environment, peer influence, and parental expectations. *Journal of Adolescent Health*, 37, 19-28. doi:10.1016/j.jadohealth.2004.06.004
- Patock-Peckham, J. A., & Morgan-Lopez, A. A. (2006). College drinking behaviors: Mediation links between parenting styles, impulse control, and alcohol-related outcomes. *Psychology of Addictive Behaviors*, 20, 117-125. doi:10.1037/0893-164X.20.2.117
- Ryan, S. M., Jorm, A. F., & Lubman, D. I. (2010). Parenting factors associated with reduced adolescent alcohol use: A systematic review of longitudinal studies. *Australian and New Zealand Journal of Psychiatry*, 44, 774-783. doi:10.1080/00048674.2010.501759
- Stein, L. A. R., Katz, B., Colby, S.M., Barnett, N.P., Golembeske, C., Lebeau-Craven, R., & Monti, P. M. (2006). Validity and reliability of the Alcohol Expectancy Questionnaire-Adolescent, brief. *Journal of Child and Adolescent Substance Abuse*, 16, 115-125. doi:10.1300/J029v16m02_06
- Trimbos Instituut (2016). *Ontwikkelingen in alcohol- en druggebruik onder 15- en 16-jarige scholieren, 2011-2015*. Geraadpleegd op 21-03-2016, van <http://www.trimbos.nl>
- Trimbos Instituut (2013). *Ouders over opvoeding ten aanzien van roken, alcohol, cannabis en internet 2011*. Geraadpleegd op 22-06-2016, van <http://www.trimbos.nl>

- Urberg, K. A., Luo, Q., Pilgrim, C., & Degirmencioglu, S. M. (2003). A two-stage model of peer influence in adolescent substance use : individual and relationship-specific differences in susceptibility to influence. *Addictive Behaviors, 28*, 1243-1256. doi:10.1016/S0306-4603(02)00256-3
- Urberg, K. A., Tolson, J. M., & Degirmencioglu, S. M. (1998). Friendship selection in adolescent friendship networks. *Journal of Social and Personal Relationships, 15*, 703-710.
- Van Der Vorst, H., Engels, R. C. M. E., Meeus, W., Deković, M., & Van Leeuwen, J. (2005). The role of alcohol-specific socialization in adolescents' drinking behavior. *Addiction, 100*, 1464-1476. doi:10.1111/j.1360-0443.2005.01193.x
- Vermeulen, M. (2014, 3 december). Paar biertjes niet per se slecht voor het puberbrein. *De Volkskrant*. Geraadpleegd via <http://www.volkskrant.nl>
- Wiers, R. (2014, 6 december). Wel bewijs voor effecten alcohol op puberhersenen. *De Volkskrant*. Geraadpleegd via <http://www.devolskrant.nl>
- World Health Organization (WHO). (2016). *Growing up unequal: Gender and socioeconomic differences in young people's health and well-being*. Copenhagen: WHO.

Bijlage 1. Survey

Alcoholgebruik

Beste leerling,

Voor je ligt een vragenlijst. Deze vragenlijst wordt gebruikt voor een onderzoek naar het alcoholgebruik onder jongeren. Het onderzoek is volledig anoniem. De vragenlijst bestaat uit vijf verschillende delen. Let goed op bij deel 2 welk deel je daarna in moet vullen. Het is de bedoeling dat je de enquête zelf invult en dus niet overlegt met anderen. Geef het gerust aan als iets niet helemaal duidelijk is.

Heel erg bedankt voor het invullen!

Groetjes,

M. Kleinjan & E. van der Zon

Universiteit Utrecht

Deel 1: Algemene vragen

1. Ben je een jongen of een meisje? Markeer slechts één ovaal.

Jongen

Meisje

2. Hoe oud ben je?

Markeer slechts één ovaal.

14

15

16

17

18

19 jaar of ouder

3. Welk schoolniveau volg je? Markeer slechts één ovaal.

Havo

Atheneum

Gymnasium

Deel 2: Vragen over alcohol drinken

4. Heb je wel eens alcohol gedronken? Markeer slechts één ovaal.

Ja, ga door naar de volgende vraag

Nee, ga door naar deel 3

5. Hoe oud was je toen je je eerste alcoholische drankje dronk? Markeer slechts één ovaal.

Jonger dan 12 jaar

12 jaar

13 jaar

14 jaar

15 jaar

16 jaar

17 jaar

18 jaar

Ouder dan 18 jaar

6. Hoe vaak drink je gemiddeld? Markeer slechts één ovaal.

Nooit

Minder dan 1 keer per maand

1 keer per maand

1 keer per week

Meer dan 1 keer per week

7. Als je drinkt, hoeveel drink je dan meestal op één dag? Markeer slechts één ovaal.

1 glas

2 glazen

3 glazen

4 glazen

5 glazen

6 glazen

Meer dan 6 glazen

ALCOHOLGEBRUIK DOOR ADOLESCENTEN EN DE WAARDERINGEN UIT DE OMGEVING

8. Als je drinkt, op welke momenten drink je dan? Markeer slechts één ovaal per rij.

	Ja	Nee
Op een gezellige avond met vrienden	☐	☐
Op speciale gelegenheden, zoals Kerstmis en verjaardagen	☐	☐
Als ik uit ga	☐	☐
Na het sporten	☐	☐
Op schoolfeesten	☐	☐
	☐	☐

9. Als je drinkt, met wie drink je dan? Markeer slechts één ovaal per rij.

	Ja	Nee
Alleen	☐	☐
Met vrienden jonger dan 18 jaar	☐	☐
Met vrienden ouder dan 18 jaar Met mijn ouders	☐	☐
Met mijn broers/zussen	☐	☐

10. Als je drinkt, waar drink je dan? Markeer slechts één ovaal per rij.

	Ja	Nee
In de kroeg	☐	☐
Op straat	☐	☐
Thuis	☐	☐
In de sportkantine	☐	☐
Op school	☐	☐
Bij vrienden thuis	☐	☐
Op festivals of evenementen	☐	☐

11. Waar heb jij de afgelopen 12 maanden alcohol gekocht? Markeer slechts één ovaal per rij.

	Ja	Nee
In de supermarkt	☐	☐
Bij de slijterij/ winkels/ benzinepomp	☐	☐
In de sportkantine	☐	☐
Bij een horecagelegenheid (cafés/restaurants/discotheek)	☐	☐
Op festivals of evenementen	☐	☐
Online	☐	☐
Op school	☐	☐

Deel 3: Vragen over wat anderen vinden

In je omgeving zijn meerdere factoren die verschillend tegen alcoholgebruik aankijken. Ze zenden jou als het ware een boodschap over het gebruiken van alcohol toe. Hoe denk jij dat deze factoren zoals bijvoorbeeld winkels, de horeca of je ouders tegen alcoholgebruik aankijken? Vul per categorie in hoe jij denkt hoe zij tegenover alcoholgebruik onder de 18 jaar staan.

12. Verboden of toegestaan?

Markeer slechts één ovaal per rij.

	Verboden	.	.	.	Toegestaan
De horeca	☐	☐	☐	☐	☐
De supermarkt	☐	☐	☐	☐	☐
De wet	☐	☐	☐	☐	☐
De school	☐	☐	☐	☐	☐
Mijn ouders	☐	☐	☐	☐	☐
Mijn vrienden	☐	☐	☐	☐	☐
De media (TV programma's, radio, reclame, Facebook, Twitter, Instagram)	☐	☐	☐	☐	☐

13 Ongezonder of gezonder?

Markeer slechts één ovaal per rij.

	Ongezonder	.	.	.	Gezonder
De horeca	☐	☐	☐	☐	☐
De supermarkt	☐	☐	☐	☐	☐
De school	☐	☐	☐	☐	☐
Mijn ouders	☐	☐	☐	☐	☐
Mijn vrienden	☐	☐	☐	☐	☐
De media	☐	☐	☐	☐	☐

14. Ongevaarlijk of gevaarlijk?

Markeer slechts één ovaal per rij.

	Ongevaarlijk	.	.	.	Gevaarlijk
De horeca	☐	☐	☐	☐	☐
De supermarkt	☐	☐	☐	☐	☐
De wet	☐	☐	☐	☐	☐
De school	☐	☐	☐	☐	☐
Mijn ouders	☐	☐	☐	☐	☐
Mijn vrienden	☐	☐	☐	☐	☐
De media	☐	☐	☐	☐	☐

15. Slecht of goed?

Markeer slechts één ovaal per rij.

ALCOHOLGEBRUIK DOOR ADOLESCENTEN EN DE WAARDERINGEN UIT DE OMGEVING

	Slecht	.	.	.	Goed
De horeca	☐	☐	☐	☐	☐
De supermarkt	☐	☐	☐	☐	☐
De wet	☐	☐	☐	☐	☐
De school	☐	☐	☐	☐	☐
Mijn ouders	☐	☐	☐	☐	☐
Mijn vrienden	☐	☐	☐	☐	☐
De media	☐	☐	☐	☐	☐

16. Voor losers of stoer?

Markeer slechts één ovaal per rij.

	Voor losers	.	.	.	Stoer
De horeca	☐	☐	☐	☐	☐
De supermarkt	☐	☐	☐	☐	☐
De wet	☐	☐	☐	☐	☐
De school	☐	☐	☐	☐	☐
Mijn ouders	☐	☐	☐	☐	☐
Mijn vrienden	☐	☐	☐	☐	☐
De media	☐	☐	☐	☐	☐

1. Deel 4: Vragen over wat jij vindt

17. Wat denk je dat er gebeurt na het drinken van alcohol? Markeer slechts één ovaal per rij.

	Klopt helemaal niet	Klopt niet	Klopt een beetje	Klopt	Klopt helemaal
Door het drinken van alcohol word je gelukkig en blij.	☐	☐	☐	☐	☐
Door het drinken van alcohol is het makkelijker om met andere mensen om te gaan.	☐	☐	☐	☐	☐
Door het drinken van alcohol begrijp je anderen beter.	☐	☐	☐	☐	☐
Door het drinken van alcohol word je romantischer en intiemer.	☐	☐	☐	☐	☐
Door het drinken van alcohol word je sterker en stoerder.	☐	☐	☐	☐	☐
Door het drinken van alcohol word je ontspannen.	☐	☐	☐	☐	☐
Door het drinken van alcohol maak je jezelf minder zorgen om school.	☐	☐	☐	☐	☐

18. Wat vind jij van het drinken van alcohol onder de 18 jaar? Markeer slechts één ovaal per rij.

	Klopt helemaal niet	Klopt niet	Klopt een beetje	Klopt	Klopt helemaal
Verboden	☐	☐	☐	☐	☐
Ongezond	☐	☐	☐	☐	☐
Gevaarlijk	☐	☐	☐	☐	☐
Slecht	☐	☐	☐	☐	☐
Voor losers	☐	☐	☐	☐	☐

19. Van mezelf mag ik alcohol drinken

Markeer slechts één ovaal.

- Nooit
- Bijna nooit
- Soms
- Regelmatig
- Altijd

Deel 5: Wat is je mening?

20. Wat vind je van deze vragenlijst?

Markeer slechts één ovaal per rij.

	Klopt helemaal niet	Klopt niet	Klopt een beetje	Klopt	Klopt helemaal
Leuk onderwerp	☐	☐	☐	☐	☐
Makkelijk in te vullen	☐	☐	☐	☐	☐
De vragen waren duidelijk	☐	☐	☐	☐	☐
Ik had te weinig tijd	☐	☐	☐	☐	☐
Er werd veel gepraat tijdens het invullen	☐	☐	☐	☐	☐

Je bent klaar, bedankt voor het invullen!
